

Külliyyatı Anlamaya Dâir

M. Nuri EMİNLER*

Yol açma, yön gösterme, hedef tayin etme ve “tecdid” hareketi muvacehesinde “te’lif” edilmiş, daha doğrusu “ettirilmiş” eserleri, “gazete gibi” okumadan, tam bir “külliyyat” bütünlüğü içerisinde kalarak—muhafaza etme manasında— “tefhim” edebilmek, önceki asır ve devirlerden ziyade bizim, bugün Müslüman’ın daha açık, daha sarsıcı ve sarıcı, daha yorucu bir meselesi hâline gelmiştir—yahud gelmektedir.

Böyle bir “mesele”nin farkına varış, fertleri—veya kişilikleri— umum “üm-met”in hukukunu,—“hukuk-u ibadî”—üstlenmeleri gibi bir mesuliyete de sahip, yani “kul hakkını” sırtlamak gibi bir “teklif” sırrına da mazhar eder. Açıkçası, bu “vazife” bir nevi “şcair” sırasına girer ki, şcairin “ferdî feraizden” çok daha üstün olduğu çokların hatırladığıdır.

Halbuki “en âzâm mesele olan iman”ı kurtarma vazifesi hem vicdanî, hem “hikmet”e göre her vakit ön plândadır. (*Emirdağ Lahikası*, c.1, s. 232) Aklın ve “nakl”in gereği de bunu iktiza eder. “Bu zamanda en büyük bir vazife, imanı kurtarma ve muhafaza etme vazifesidir.” (*Kastamonu Lahikası*) ifâdesiyle sırt sırta vermiş pek çok beyân hâdiseye parmak basmakla birlikte, “takva ve âmel-i sâlih” yönünün gözardı edilmediği de aşikâr bir halde görülmektedir. Bu esasların bir tekini bile girişilecek bir anlama hareketi, akamete uğramaya mahkûmdur.

Risâle-i Nur Külliyyatı’nda ve Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri’nin sözlerinde “tek kanatlılık” gibi bir problemi görmememize rağmen, cemiyetimizde ve bir kısım “ehl-i diyanet”in, realite ile uzaktan yakından ilgisi bulunmayan zihnî kuruntularında yaygınlaşmış kanaatin kaynağını anlamada zorlanmamız normal görülmelidir. Yaptığı hizmetin “fonksiyon”undan ötürü, Bediüzzaman Said Nursî Hazretleri’nin, “Seni, elli talebem kadar hizmet etmiş bir talebe sayıyorum” dediği Zât’ın; bilhassa bu mâlum zâtın ve çevresinin, Üstad’ı, dolaşısıyla da Risâle-i Nur Külliyyatı’nı “tek kanatlılık” ile tenkit edenlerin başını çekmeleri çoklarını bilemeyiz ama, şahsımızı çok düşündürüyor.

Bu tür aykırılık, tenakuz, hatta “ihlâssızlık” kokan tavrın temel sâiki elbette bir tane ve yegâne olamaz, ama içlerinde en büyüğünün “meselenin künhüne vakıf” ve vakıf olunan “hakikate” da “teslim olamama” gibi bir eksiklikten geldiği pekâlâ söylenebilir: “Hem ihlas ve hakperestlik ise, Müslümanların nereden ve kimden olursa olsun, istifadelerine taraftar olmaktır. Yoksa ‘Ben-den ders alıp sevap kazandırsınlar’ düşüncesi, nefsin ve enaniyetin bir hilesidir.” (*İhlas Risalesi*, s. 26) Öylesi zevat da, yukarıda verilen misale münasip bir pozisyonda (Allah rahmet cylesin) bulunduklarına göre, o sır ile uzak veya yakınlıklarını hesaplamak zor olmasa gerek.

“Çok emarelerle anlamışız ki, bu ulûm-u îmaniyedeki fetva vazifesiyle tavzif edilmişiz.” (*Mektubat*, s. 299) ve “... risaleler kendi malım değil. Kur’ân’ın malı olarak Kur’ân’ın reşehatı meziyatına mazhar olduklarını izhar etmeye mecburum. Evet, lezzetli üzüm salkımlarının hâsiyetleri kuru çubuğunda ara-

* Araştırmacı-Yazar

nilmaz.” (Tarihçe-i Hayat, s. 175) gibi “mecburiyet tahtında fâşedilmiş” beyanlardan anlıyoruz ki, Risale-i Nur Külliyyatı’nı indî görüş ve dünyevî—yahut akademik—bakışlar altında “tefhim” etmenin imkân ve ihtimâli yoktur. “Ehl-i siyaset eserleri tam anlamaz.” (Emirdağ Lahikası) şeklindeki ihtar da meselenin bu yönünü işaretler. Yalnız “ehl-i siyaset” tâbirini, politikacı mânâsında anlamak, beyanı dar bir kalıba sığdırmaya çalışma ameliyesine pek benzer; “düşünce bakımından siyasetçi olan” şeklinde anlamak çok daha doğru olacaktır. Mezkur “zevat”ın da birinci meselesi o olduğuna göre, “eserleri” anlamamaları garipsenecek bir hal değildir. “En âzâm mesele” olan iman hizmetinin “tam” olarak yapılması için de Külliyyatı anlamak şart değil midir? (Kastamonu Lahikası)

Herhangi bir müellifin Külliyyatı’nı bile anlamak için, ilk önce onun hâdiselere ve insan hislerine hangi temel bakış açısıyla yaklaştığını kavrama zarureti tartışma götürmez. “Bilmecburiye ilan ediyorum ki, ihtiyarımız ve haberimiz olmadan birisi bizi İSTİHDAM ediyor; biz bilmeyerek bizi mühim işlerde çalıştırıyor. Delilimiz de şudur ki, şuurumuz ve ihtiyarımızdan haric bir kısım inâyata ve teshilâta mazhar oluyoruz. Öyle ise o inayetleri bağırarak ilan etmeye mecburuz.” (Tarihçe-i Hayat, s. 176) şeklindeki TEMEL BAKIŞ AÇISINA sahip olmadan Külliyyatı anlamaya çalışma gayretinin adı “tefhim” değil, ancak “te’vil” olabilir. O da öyle bir te’vil ki, “akılla naklin çatışma”sı anında (Muhakemat) yapılması şart olanı değil, “zaruret var zannı ile” hareket eden çağımız insanının, yani nefislerinin hâdiseyi “kendine yontması—ya da “kendini avukat gibi müdafaa etmesi”—görüntüsündeki, “nassların ve ahkâmın, esasların” çiğnenmesi mânâsındaki...

İSLÂM MÜNTESİBLERİ’nin hem ferdî, hem de içtimâî, cemaati münasebetlerinden “su-i zann ve su-i niyet” gibi menfîliklerden azâde olma mes’uliyetlerinin varlığı açıktır. Buna rağmen, daha önce zikredilen “tenkit sahiplerinde”, kalın çizgilerle açıklanmış “temel bakış açısına” İNANMAMA hâdisesinin varlığını görmemek elde değildir. Böyle gözlememizle birlikte, bu nevi “ucube” tenkitlerden habersiz bulunan, dolayısı ile onların cevaplarını arayarak Külliyyatı anlama gibi “me-

suliyet”ini yerine getirmeyen, ancak kendini “talebe” bilen bir kısım insanımızın dahi farkında olmadan aynı “sâfiyane” anlayışı sahiplenir görünmesi, meseleyi gündeme taşıma ihtiyacı doğurdu denebilir. Hem “önceki”, hem sonraki, hem de “bugünkü” tefhim eksikliğini, böylesi bir safete bağlamak gereği, içtimâî dünyamızın hassas yapısının, “yokuş”ların sonuna varır gibi olmasından, ırmakların ummanına kavuşmasına ramak kaldığını “anlamamızdan” kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Tefhim hâdisesine “tam tamına” yaklaşıp olmamızın temel sahiplerinden biri de, Külliyyatı bir bütün olarak ele almayıp, sadece hususî ve indî mülâhazalarla, belli “bir kısım” beyanları, risale ve mektupları “referans” olarak verme mecburiyetini duymak olmalıdır. “Niyet ve nazar” meselesinin “su-i istimâl”e uğraması, Risale-i Nur Külliyyatı gibi bir pırlanta—yahut “elmas kıymetindeki—hakikatın “tam” olarak anlaşılıp, bu vatan ahalisine kazandırılmasına set çekiyor, Bediüzzaman gibi bir “zaman-ı dehr”in bütün Müslümanlarca kabulünü önüyor; bütün insanlık da ondan mahrum edilmiş oluyor. Buna kimin hakkı var ve bu vebalin altından nasıl kalkacak?

İtirazcı fikirleri—şu an—duyuyor gibiyiz. Söylenildiği gibi bir “kabul etmeme” hâdisesi yok ki, böyle densin! İlk duyulduğunda haklı bir itirazmış gibi gelen fikrin üzerinde biraz durulduğunda, hâdisenin tam tamına o merkezde olduğunu insan çabuk kavıyor. “Zevahiri kurtarma” kabilinden söylenmiş sözlerde ve konuşmalarda hiç kimse acıktan açığa Zamanın Müceddid’iyle ters düştüğünü belli etmiyor, öyle yapması da kendi lehinde bir hâl olmadığı için beklenmemeli... Halbuki birini sevmek, dolayısıyla kabullenmek demektir ve bir muhabbet sözünün boşluğuna hapsedilemez. “Sevildiği iddia edilen” zâtın izahlarını, mesleğini, gösterdiği hedefleri anlamaya, “tefhim” etmeye çalışılmaması, gerçekte O’nun sevilmediği mânâsını da orta yere çıkarır; mantıkî netice budur.

“O bîcâreler, ‘Kalbimiz Üstad ile beraberdir’ fikriyle kendilerini tehlikesiz zannederler. Halbuki ‘ehl-i ilhadın cereyanı’na kuvvet veren ve propagandalarına kapılan, belki bilmeyerek hafiyelikte istimal edilmek tehlikesi bulunan bir adamın, ‘Kalbim sâfidir, Üstad’ımın mesleğine sâdiktır’ demesi bu misâle benzer ki; birisi

Risale-i Nur
Külliyyatı’nı indî
görüş ve
dünyevî—yahut
akademik—bakış
lar altında
“tefhim” etmenin
imkân ve
ihtimâli yoktur.
“Ehl-i siyaset
eserleri tam
anlamaz.”
(Emirdağ
Lahikası)
şeklindeki ihtar
da meselenin
bu yönünü
işaretler.

Mevzûnun asıl
yönü herhalde şu
olmalıdır; bilhassa
“aydın”lık
iddiasında bulunan
kimselerin,
Külliyat’ı takdir
etmekle birlikte,
onu anlamaya
çalışmama gibi bir
samimiyetsiz hâl
içinde
“hapsolmaları”dır.

namaz kılarken karnındaki yeli tutamıyor, çıkıyor; hades vukû buluyor. Ona, ‘Namazın bozuldu’ denildiği vakit o diyor: ‘Neden namazım bozulsun, kalbim sâfîdir.’ (Mektubat, s. 401) beyânıyla açıklığa kavuşturulan hadise, sadece dünün veya dar bir dairenin değil, “umum ümmet”e şâmil olması gereken bir hâldir. ‘İcabatı’ bunca geniş görülen bir hâdiseye “eğri büğrü” ayna tutma yükünün altından kalkmak—kimbilir—hangi “babayığidin” kârı olabilecektir!

Sadede dönelim; indî ve hususî niyetler neticesi olarak, Külliyat’tan “referans” gösterme mecburiyeti ve zarureti—veya sıkıntısı—acaba “Eserlerin” bize şart koştuğu bir “usûl” müdür? Bizce hayır. Külliyat’ı “şöyle bir” tetkik edince bile hiç bir zaman böyle bir “ayıklayıcı”—yahut seçkinci—bir anlayışla karşılaşmıyoruz. Orada sadece hakikat ve “nass”ların “bu asrın idrâkine” sunulduğuna, “tebeddül-ü esma” ile göründüğüne şahit oluyoruz. “Tebeddül-ü esma ile hakikat tebeddül etmez” şeklindeki meşhur beyan çokların aklındadır. Bir diğer tesbit de, Risale-i Nur Külliyatı’nda yapılan “tefsir” ve izahlardan hemen sonra—bazen de önce—Din-i Mübin-i İslâm’ın ve “şairin” öz kaynakları olan Kur’ân ve Hadis’e atıflarda bulunulması, “Şer’i Şerif”in icabatının hatırlatılması; Selef-i Salihîn’in (r.a.) mevzuyu “acıcı” beyanlarına yer verilmesi, hatta Selef-i Salihîn’den ve Evliyâ’dan bâzıları için (Mevlâna Celâled-din-i Rûmî, Mevlâna Hâlid, Gavs-ı Âzâm, İmam-ı Rabbânî gibi...) “Üstadlarımdan...” şeklinde bahis açılması, Külliyat’ı “tefhim” gayretinin hangi merkezden hareketle gerçekleşebileceğinin de ifâdesidir.

Unutmamak gerekir ki, “Üstad-ı Küll, Rehber-i Ekmel, En büyük Üstad” tâbirleri de Kitab ve Sünnet’e müteveccihdir. Onları gözardı eden bir “gaflet”le Külliyat’ı anladığını söylemek, kuru bir iddiadan öteye gidemez. Temel öğreticiler ve “nass”larla uyum sağlamayan “yorum”ların, hem “Eserler”in, hem de “umum kardeşlerin hukukuna bir taarruz” (İhlas Risalesi) hükmünde olduğu da bedihîdir.

Mevzûnun asıl yönü herhalde şu olmalıdır; bilhassa “aydın”lık iddiasında bulunan kimselerin, Külliyat’ı takdir etmekle birlikte, onu anlamaya çalışmama gibi bir samimiyetsiz hâl içinde “hapsolmaları”dır. “Risale-i Nur’u anlamıyorlar, yahut anlamaya çalışmıyorlar” şeklindeki sayhalaş-

mış çılgılık, meseleye ne güzel dikkat ce-ker. Aziz ve Muhterem Müellif’in eserleri- nin “dâvâ değil, dâvâ içinde bürhan” ol- duğunu, beyanla, en büyük kuvvetinin bundan geldiğini ifade etmesi, Külliyat’ı anlamak isteyenlerin, onun temel bakışa- cısını kavradıktan sonra harekete geçme- lerinin mecburiyetini çok iyi anlatır. (Kas- tamonu Lahikası)

Eskilerin “şerh-i mütun” adını verdik- leri metin tahlili ve kavrama, “anlama, tef- him” çalışması şu esasî öngörmektedir. Bir eser—hele te’lif ettirilmiş ise—inceleyip “tefhim” edilmeye çalışırken, zuhur bul- duğu günün—veya yılların—zorlayıcı şart- ları “tam olarak” anlaşıldıktan sonra işe gi- rişmek gerekir, o eserdeki ifâdeleri anla- yabilmek ancak o zaman kabil olur. Eğer o metin veya eser, devrin “hakikî” zaru- retleri, o husustaki “teklif” sırrını, mes’u- liyeti kaldırıcı hâlleri—ihbar ve beyânları— bilinip kavranmadan “değerlendirilmeye”, referans alınmaya kalkılırsa, böylesi bir gayretin neticesinin “müsbet” olacağı ha- yallenemez bile.

“Değerlendirme” mefhumu ile “tef- him”in eşmânâlı olmadığını da hemen be- lirtmek gerekir. Değerlendirme, subjektif ve oportünist “yaklaşımlara” çok daha açıktır, indî yorumlamaya dayalı gibidir. Sözkonusu mefhum, meseleyi “kişinin kendi yaşadığı haller” ile, “maksat ve ga- raz” da denilmiş olan “anafikrin” birbiriyle “uzlaştırmaya çalışma” hevesinden başka birşey olmadığı bellidir, yani gerçeği inci- tici bir te’vil.

Bilhassa günümüzde, zihinlerde bulu- nan telâkkilerin tepe takla olduğunu söy-lemek, abartılı bir gözlem sayılmamalıdır. “Adalet külahını zulüm başına gecirmiş” ifâdesindeki gibi, telakki ve anlayışlar da yer değiştirmiştir. (Lemaat) Halbuki, böyle bir yer değiştirmenin, anlayışların başka-laşmasının, menfiye dönmesinin kabul edilemeyeceği hususların başında, İlâhi Vahy’ile tesbit edilmiş “nass”ların gelme- sinden söz etmek, düşünce hürriyetinin de bir lâzımıdır. Aynı zamanda, bir topluluğu millet haline getiren değerler sisteminin, “modernleşme” yahut “yenileşme” gibi hududu muayyen olmayan sözlerle başka-laşmasına göz yummak, o milletin intihar-ıyla eş mânâyâ gelir. “Milliyetimiz bir vü- cuttur; aklı iman ve Kur’ân, ruhu İslâ- miyettir.” (Münazarat) izahında, değişme- si düşünüleemeyen “realite”nin tanımı da verilmiştir. Külliyat’ta “millet” kelimesin-

den neyin anlaşılması gerektiğini de belirten ifâdeler, temel bakış açısının anahtarını da sunmakta değil midir? Demek oluyor ki, bugünün, zihnimize sonradan “dayatılmış” telâkkileri ile Risale’yi doğru anlamının mümkün olamayacağını söylemek kötümserlik değil, yanlışlığı hatırlatıcı bir dost ikâzı olarak anlaşılmalıdır.

“Dünyevîleşme” ihlâssızlığına kapılmış ve kapılanmamış düşünceleri de anlayış “kuvve”miz içerisindeki denkleme dahil etmek, yolumuzdaki işaret taşlarından biridir. Ayrıca, dünya “yaşantı”sının zaruret ve “haklı mazeretleri”ni dikkate alarak, muhatap kitleleri ve dinleyici fertleri yerinde secemeyiş de, Külliyyat’ı “tefhim” edememek neticesini getirebilir. Çünkü Külliyyat’ın “nasırlığını” üstlenmiş insanların, onu başkalarına duyurma isteği hissetmeleri hem kalbî ihtiyaçları, hem de “vazife”leridir. (Kastamonu Lahikası) Fakat, Külliyyat’ı “neşr”, “şerh ve izah” vazifesini yaparlarken, “anlatıcı” fonksiyonunu seçtiklerinden, muhatap aldıkları kimselerin zihinlerdeki “şüpheler ve sualleri” ilk önce kendi nefislerinde cevaplamaları gereği doğacağı bedihîdir. Bu gereği yerine getirirlerse ne alâ, yok eğer tam tersi bir hâl görülürse, o “şüpheler ve sual”lerle zihnin lekelenmesi gibi bir “varta” ile karşı karşıya kalacaklardır. Daha önce “dos doğru” anladığı ve “güzel gördüğü”-güzelce ve iyice görmek mânâsında diyoruz-hakikatları, o andan sonra “kabulde ve tefhim etmede” zorlanacağını demek kehânet olmayacaktır. Demek ki, Külliyyat’ı “gazete gibi okumamak” mecburiyeti, aynı zamanda ferdî hayatımız için de bir “yükümlülük”tür.

KÜLLİYAT’I “tam” anlamının yollarından biri de onun neden ve nicin “telif ettirildiğini” bilmekten, kabul etmekten geçiyor. Bir teknolojik cihazın “nicin ve hangi maksatla” icat edildiğinin farkında olmadan, ondan “tam mânâsıyla” istifade etmemiz çok müşküllesir. Külliyyat’tan “tam istifade”nin de bu mantalite ile olabileceği kanaatındayız.

Bediüzzaman Said Nursî’nin sadece İkinci Said devrine değil, hayatının “bütününe” baktığımızda, her zaman “âsâyişi” muhafazayı netice veren (*Emirdağ Lahikası*, s. 449) hizmetlerle meşgul olduğunu görmekteyiz. Bu “müsbet” meşguliyetin dinamizmini “kafa fenerimizle” aydınlatmaya çalıştığımızda, en iyi bir “zann”la varacağımız nokta, ya “maslahat” cihetinin ağır bastığıdır, ya da “Rahmet-i İlahî”den fazla merhamet, merhamet değildir” beyanatının varlığına rağmen, asırı “şefkat”inden böyle yaptığı neticesine varacağız.

Halbuki Hazret, “... dahilî asayiş bütünü kuvvetimizle yardım etmek” ifadesiyle târif ettiği bu tavrını, “Hiçbir günahkâr başkasının günahını yüklenmez” meâlindeki âyet-i kerime’nin emri ile açıklamaktadır. (*Emirdağ Lahikası*, s. 455) Yoksa herhangi bir kurumu ayakta tutmak gibi bir yoz yorumu akla getirebilecek en ufak bir beyanı bile yoktur. Böylesi, kendi arzusu ve “görüşü” istikametinde davranan hodgam nefsi, Külliyyat’la aramıza aşılması zor perdeler çekmekten alıkoymak, Külliyyat’ı anlamının temel şartlarından biridir; belki de en büyüğüdür.

**KÜLLİYAT’I
“tam”
anlamının
yollarından biri
de onun neden ve
nicin “telif
ettirildiğini”
bilmekten,
kabul etmekten
geçiyor.**